

तुरीवरील शेंगमाशीची ओळख आणि व्यवस्थापन

डॉ. भैर्यासाहेब गायकवाड
विषय विशेषज्ञ (किटकशास्त्र)
कृषि विज्ञान केंद्र, खामगाव, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

डॉ. हनुमान गरुड
विषय विशेषज्ञ (कृषिविद्या)
कृषि विज्ञान केंद्र, खामगाव, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

प्रा. के. एल. जगताप
विषय विशेषज्ञ (पशु संवर्धन व दुग्धशास्त्र)
कृषि विज्ञान केंद्र, खामगाव, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी

तुर हे महाराष्ट्रात घेतले जाणारे प्रमुख डाळवर्गीय पिक आहे. या वर्षी खरीप हंगामाच्या शेवटी नोव्हेंबर मध्ये झालेल्या अवकाळी पावसामुळे तुरीची भरघोस वाढ होऊन झाडे मोठ्या प्रमाणात फुले व शेंगानी लगडून गेले आहेत. पण मागच्या सात आठ वर्षात तुर पिकावर शेंगमाशीचा प्रादुर्भाव मोठ्या प्रमाणात होत आहे व त्यामुळे मोठ्या प्रमाणावर अडकण तयार होते. घाटेअळी नंतर शेंगमाशीचा नुकसान करण्यात दुसरा क्रमांक लागतो.

किडीची ओळख:

- शेंगमाशी आकाराने फारच लहान १.५ मि.मी. लांब असते. माशीचा रंग हिरवट असतो.
- मादी नरापेक्षा किंचित मोठी असते. पुढील पंखाची लांबी ४ मि.मी. असते.
- अळी बारीक गुळगुळीत व पांढऱ्या रंगाची असून तिला पाय नसतात. तिचा तोंडाकडील भाग निमुळता असतो.
- अंडी पांढऱ्या रंगाची लंब गोलाकार असतात.
- कोष तपकिरी रंगाचे असून लंब गोलाकृती असतात. सुरवातीला हा कोष पिवळसर पांढरा असून नंतर तपकिरी रंगाचा होतो.

जिवनक्रम:

- मादी शेंगाच्या आत सालीमधून अंडी घालते. अंड्यातून ३-८ दिवसात पाय नसणारी अळी बाहेर पडते.
- अळी सुरवातीस दाण्याचा पृष्ठभाग कुरतडून खाते. त्यामुळे दाण्यावर नागमोडी खाचा तयार झालेल्या दिसतात.
- एक अळी आपला संपूर्ण जिवनक्रम एका दाण्यावरच पूर्ण करते. त्यामुळे जिवनक्रम पूर्ण होईपर्यंत अळी शेंगेतच राहते. अळी अवस्था १२-१८ दिवसात पूर्ण होऊन अळी शेंगेमध्येच कोषावस्थेत जाते.
- कोष हा दाण्याच्या बाहेर पण शेंगेतच असतो.

कोषावस्था ४ ते ९ दिवसात पूर्ण होऊन शेंगेचे पातळ आवरण फोडून माशी शेंगे बाहेर पडते. अशा रीतीने शेंगमाशी जिवनक्रम २० ते २८ दिवसात पूर्ण करते.

नुकसानीचा प्रकार:

- सुरवातीस शेंगेवर किडीच्या प्रादुर्भावाची कोणतेही लक्षणे दिसत नाहीत. पण जेव्हा पूर्ण वाढ झालेली अळी कोषावस्थेत जाण्यापुर्वी छिद्र पाडते व त्या छिद्रातून माशी बाहेर पडते तेव्हा नुकसानीचा प्रकार आढळून येतो.
- अळी सुरवातीस दाण्याचा पृष्ठभाग कुरतडते व दाण्यावर खाचा तयार करते व दाण्याला नुकसान करते आणि हे दाणे डाळ करण्यायोग्य किंवा पेरणीयोग्य राहत नाही याला आडकण असे म्हणतात. यामुळे तुरीच्या बाजारभावात मोठ्या प्रमाणावर घट येते आणि बऱ्याचदा मालाच्या वजनात घट येते व त्याची प्रत खालावते.

व्यवस्थापन:

- उन्हाळ्यात जमिनीत खोल नांगरणी करावी. जेणेकरून जमिनीतील कोष उन्हामुळे नांगराच्या फाळामुळे मरतात. तसेच नांगरणीमुळे जमिनीच्या पृष्ठभागावर आलेले कोष पक्षी वेचून खातात.
- किड प्रतिबंधक वाणांचा / बियाणाचा वापर करावा.
- तुरीसोबत ज्वारी, बाजरी, मका ही आंतरपिके घ्यावी.
- प्रति हेक्टर २० पक्षीस्थानके उभारावे. त्यामुळे पक्षी किडीच्या अळ्या खाऊन फस्त करतात.
- तुरीच्या झाडाखाली पोते टाकून झाड हलवावे. त्यामुळे त्या अळ्या पोत्यावर पडतील व त्या गोळा करून नष्ट कराव्यात.
- या किडीच्या व्यवस्थापनासाठी पिकाचे वारंवार सर्वेक्षण करावे व प्रादुर्भाव आढळल्यास खालील किटकनाशकाचा वापर करावा. पॉवर पंप वापरावयाचा असल्यास किटकनाशकांची मात्रा तीनपट करावी. अशा रीतीने तुरीवरील शेंगमाशीचे वेळीच व्यवस्थापन करून होणारे संभाव्य नुकसान टाळावे.

फवारणीसाठी किटकनाशके:

किड	किटकनाशक	प्रमाण प्रति १० लिटर पाणी
शेंगमाशी	निंबोली अर्क	५ टक्के
	डायमथोएट ३० ई.सी.	१० मि.ली.

(संपर्क: +९१ ९४२०४५९८०८)

